

Ladislav Babić

Je li radnička klasa urođeno glupa?

Nisam siguran jeli radnička klasa već rođena sa smanjenom inteligencijom, ili joj je višestoljetni ropski rad – svejedno kako je nazivali – degenerirao sposobnost razmišljanja, čineći je sposobnom samo za kulačenje, kao što govori *Puškin*:

“Pasi mirni narode! Zašto stadu darovi slobode? Njega treba klati i strići. Ono nasljeđuje s koljena na koljeno jaram s praporcima i bič.”

Moguće su vladajući svih vremena i podneblja superiorne inteligencije, te su dobro procijenili tu osobinu spomenute klase, pa je vijekovima eksploatiraju i podvrgavaju svojoj vlasti, ili prilično neutralno rečeno: kapitalizam je sistem sposoban za vječne transformacije sebi u prid, pa tako smišlja sve sofisticiranije načine stvaranja privida u radnika kako žive u bogom danom sistemu. No, prije ne nastavim, već ste pogodili kojim smjerom, da ponovim u jednostavnom obliku neke stvari. Profit je:

„ekon. količina novca koja se dobije kada se od ukupnog prihoda poduzeća odbiju troškovi svih inputa ili proizvodnih faktora; višak, dobit“

Ekstraprofit predstavlja:

„ekon. višak iznad prosječnog profita, posebna zarada“

Viškom vrijednosti zovemo:

„iznos robne vrijednosti koji nastaje nakon odbitka troškova što ih je proizvođač imao tijekom proizvodnje. On je motiv i mjera uspjeha poslovanja proizvođača jer predstavlja ostvareni profit... Marksistička teorija tvrdi da je jedini izvor nove vrijednosti proizvodni rad, da je vrijednost stvorena radom u proizvodnji materijalnih dobara i dobije se kada se od robnih vrijednosti odbiju materijalni troškovi. Ta se vrijednost dijeli između radnika i vlasnika sredstava za proizvodnju na najamninu i višak vrijednosti, koji čini dohotke svih vlasničkih slojeva. Iz njega se financira vlasnička potrošnja i on je glavni izvor formiranja novoga kapitala i rasta kapitalističkoga bogatstva...“

Daklem, to je nešto kompliciraniji izraz za profit.

[Višak rada](#) je:

„prema teoriji K. Marxa, prekomjerni dio rada koji ne služi za održavanje života i obnavljanje radne sposobnosti radnika, već ga je radnik prisiljen ustupiti poslodavcu, koji je vlasnik sredstava za proizvodnju s kojima radnik radi. Posljedica je to činjenice da se društvo raspalo na društvene klase, od kojih su jedne (vlasnička klasa) uspostavile monopol nad sredstvima za proizvodnju, koja su nekada pripadala cijelomu društvu, a druge (radnička klasa) ostale su bez vlastitih sredstava za proizvodnju te posjeduju jedino rad. Radnička je klasa stoga prisiljena raditi za vlasničku klasu te se mora zadovoljiti minimumom sredstava za život kao naknadom za svoj rad, a sve preko toga zadržava vlasnik kao višak rada. Zato je višak rada trajno i inherentno obilježje svakoga klasnoga društva. Ta je teorija uporište radikalnih zahtjeva za tretiranje privatnoga vlasništva kao krađe i uzurpacije društvenih uvjeta života i napretka, a svakoga društvenog klasnoga poretka kao organiziranoga nasilja nad radnim slojevima društva. Prema toj teoriji, tehnički i znanstveni napredak čovječanstva, sve dok postoji klasno društvo, povećanjem produktivnosti rada povećava višak rada i učvršćuje dominaciju vlasničkih klasa, uz pogoršavanje položaja radnih slojeva. U kapitalizmu višak rada poprima poseban oblik viška vrijednosti, jer se u tržišnim uvjetima sav rad pojavljuje kao tržišna vrijednost, koja se kupuje i prodaje za nadnicu, a višak radom stvorene vrijednosti iznad vrijednosti nadnice neplaćeni je višak rada, odnosno višak vrijednosti. Njega prisvaja vlasnička klasa na temelju uporabe sredstava u njezinu vlasništvu. Iz toga viška isplaćuju se svi oblici dohotka na angažirana sredstva (profit na kapital, zemljišna renta, kamate), tako da svi vlasnički dohodci svoj izvor imaju u neplaćenom višku rada.“

Eksploatacija, u smislu koji nas zanima, označava:

„iskorištavanje na neetički ili sebičan način [eksploatacija čovjeka po čovjeku]; izrabljivanje“

To je sasvim dovoljno da krenemo dalje, dokazivati glupost radničke klase ili prilagodljivost kapitala novonastalim uvjetima, kako se već kome sviđa.

Sve se više širom kapitalističkog svijeta (a to je uglavnom cijeli svijet) govori o smanjenju radnog tjedna ([1](#), [2](#)), pa tako već izvjestan, mali broj firmi i u Hrvatskoj eksperimentira ovom idejom:

"Tvrtnka Webpower Adria upravo je svojim zaposlenicima dala povećanje od 20%. Ne, ne u novcu, nego u slobodnom vremenu. Uvodimo četverodnevni radni tjedan - za istu plaću! Osim toga, odluka hoće li moji kolege raditi od kuće ili iz ureda u potpunosti je njihova. Svi smo mi pojedinci s različitim sklonostima", napisao je Jan De Jong na svom LinkedIn profilu...

...A Renata Šeperić Petak, direktorica tvrtke za pisanje i provedbu EU projekata Logička matrica, još je 2018. godine uvela skraćeni radni tjedan od četiri dana za svoje zaposlenike. Ona je za Index objasnila da su u međuvremenu plaće i povećali za 20-25%, a da su produktivniji, što se i vidi po poslovnim rezultatima“

Hvale vrijedna inicijativa rekli biste, da nije dvije stvari. Radnik smatra da mu se ne smije smanjivati plaća – na što kapital pristaje, očekujući jednaku ili povećanu produktivnost rada. Ostavimo sad po strani kako je u proizvodnim djelatnostima

iznimno teško – čak i uz sve prisutniju robotizaciju – postići istu, ili čak povećati produktivnost u tijeku četverodnevnog umjesto petodnevnog radnog tjedna, osim da radnici za istu plaću prenapregnu svoje snage, pa ostanimo na javnim djelatnostima. Analiza islandskog eksperimenta s četverodnevnom radnim tjednom u javnim službama, navodno pokazuje:

„... da je najveći svjetski eksperiment sa skraćenim radnim tjednom u javnom sektoru po svim mjerama polučio izniman uspjeh... To pokazuje da je javni sektor zreo za to da bude pionir skraćenog radnog tjedna, a ovo može biti lekcija iz koje nešto mogu naučiti i druge vlade“

Dakle, a to vrijedi kako za javne a tako i za proizvodne djelatnosti, kapital očekuje da radnik tokom smanjenog radnog tjedna, za istu plaću zadrži ili čak poveća produktivnost rada! Pri čemu su kao svi na dobitku! Pa, jesu li? Radnik je dobio dodatni dan za odmor i obnavljanje snaga - što mu je itekako potrebno radi li kao konj tokom četverodnevnog radnog tjedna – što kapital ne košta niti centa, ako on na iznesenu ideju pristaje samo uz održanje ili čak povećanje produktivnosti! Njegov profit ostaje netaknut (ili se čak povećava), od kojega radniku ide kao i do sada – tek neznatni dio! Jesu li radnici toliki zvekani da to ne razumiju, ili su poput vrapčića zadovoljni mrvicama, misleći da su jednim danom odmora bogzna koliko dobili? No, ne lezi vraže:

„Škotski IPPR iznio je ideju da bi se ti sati, koji će sada radnicima ići u slobodno vrijeme, mogli koristiti za dodatno obučavanje. Doduše, onda više ne bi bili slobodno vrijeme. No mogli bi se i konvertirati u veće godišnje odmore, porodiljne dopuste ili više neradnih dana, odnosno državnih praznika.“

Radnik će u taj darovani „slobodni“ dan morati na obučavanje, što bi mu se onda nadoknadilo nekim dodatnim slobodnim vremenom koje poslodavca apsolutno ništa ne košta. Dapače, dodatno bi iskoristio radnika za obučavanje, kako bi si još više povećao profit!

„Inovativnost“ (prilagodljivost!) kapitala očituje se na niz područja. Jedan od slijedećih primjera je i prijedlog o uvođenju takozvanog „[zajamčenog osobnog dohodka](#)“ ([ZOD](#)), ideje koju su do sada listom odbijali, ali stiže sve veću popularnost među radničkim, ali i „*poduzetničkim*“ krugovima. To je zamisao o zajamčenom dohotku za svako punoljetno ljudsko biće ove planete, što je – ne tako davno – u *Švicarskoj* odbačeno na [referendumu](#), ali s impresivnih 23.1%

prihvaćenosti. Ideju su podržali i mnogi pripadnici razvijenih zemalja EU – vodeći se među inim i slijedećim, što iskrenim, što pak naturenim premisama:

- čovjek je prije svega član zajednice, koja ne smije dopustiti da joj članovi umiru od gladi;
- preživljavanje pojedinaca mora biti prioritet u redistribuciji zajedničkog bogatstva;
- to pravo proizlazi iz pripadnosti nekoj zajednici (državi) i iz zajedničkog vlasništva te zajednice.

[Apeologeti kapitalizma](#) i spomenute ideje,

„...nastoje popravljati nepopravivo (naivnosti ili pak svoje promišljenosti radi) istovremeno optužujući radnike za lijenost, za odbijanje prihvaćanja posla pod sve mizernijim uvjetima koje diktira poslodavac (naročito kad se kapital riješio latentne „realsocijalističke“ opasnosti, pa je podivljao u svojoj [gramzivosti](#)), istovremeno seleći proizvodnju što istočnije kako bi još beskrupuloznije cijedio radnike. Jedan od pokušaja spašavanja sustava je i sve popularnija opcija „[zajamčenog osobnog dohotka](#)“, čime bi se postiglo privremeno smirenje napetosti među sirotinjom, u rezervi držeći primjedbu o njihovoj lijenosti: gle, plaćeni za nerad a još se bune! Sasvim je jasno da suprotnosti između proizvodnih snaga i proizvodnih odnosa i dalje postoje i rastu, svakako na drukčiji način no je bilo u prošlosti. Zagovarajući sustav koji im omogućava musti ogromnu većinu svjetskog stanovništva (raznorazni su [podaci](#) relevantnih institucija, koji se svode na činjenicu da 1% najbogatijih raspolaže sa 99% svjetskog bogatstva), nudeći kozmetičke promjene sustava i preporučajući strpljenje sirotinji dok gospoda ne riješe njihov problem – na „sveto nigdarjevo“ – ogorčeno odbijaju promjenu sustava podržavanu od sve većeg broja ljudi, a koja se svodi na promjenu ekonomske paradigme u korist svakog pojedinca a ne samo nekih. Protivnici takvog stava predstavljaju „civilizacijskom“ maskom ogrnuti najgori izrod ljudskog roda. O njihovu humanizmu smijemo govoriti samo glede ljudskog oblića koje imaju: obje vrste evolucije – biološka, a naročito ona socijalna – opskrbile su ih nešto sofisticiranijim oblikom grabežlive zvijeri.“

Naivnost ljudi, posebno radničke klase, je u rang [Einsteinovih misli](#):

„Vladavina glupana se ne može prevladati, jer ih je toliko puno, a njihovi glasovi se broje kao i naši“, smatrao je Einstein. I još jedna misao potječe od njega: „Dvije stvari su beskonačne. Univerzum i ljudska glupost, ali kod univerzuma

*nisam sasvim siguran“. Einstein je toj gluposti suprotstavio svoju genijalnost i -
svoj isplažen jezik.“*

Još je dodao kako je isplaženi jezik ustvari njegov „politički stav“! Je li slučajno što kapital slavi naučnikov istraživački genije i koristi njegova dostignuća (naročito u vojne svrhe), ali posve zabacuje njegovu etiku? Slično kao što hrvatski nacionalisti nastoje *Krležu* prisvojiti kao nacionalnog pisca (sasvim nevažno!), odbacujući njegove univerzalne socijalne (socijalističke) stavove, bez kojih su njegova djela sasvim nerazumljiva.

Da ne duljim previše, pametni su vjerojatno već shvatili. U kapitalizmu se ne radi o problemu skraćenog radnog vremena ili uvođenju „*zajamčenog osobnog dohodka*“, već o nepravednoj raspodjeli profita između kapitalista-poslodavaca, i radnika koji mu omogućuju ostvarenje njegovih zamisli!

4.09.2021.g.

PR
DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>